

«НОВГОРОДСКИЕ ПИСЦОВЫЕ КНИГИ» ЯК ДЖЕРЕЛО
РЕКОНСТРУКЦІЇ ПРАСЛОВ'ЯНСЬКОГО АНТРОПОНІМНОГО
ФОНДУ

Корпус праслов'янських особових імен, утворених шляхом основоскладання, в усій повноті ще не відновлено. Найпоследовніше особові імена-композиції реконструюються укладачами Этимологического словаря славянских языков (так, у межах праслов'янської абетки від А до К подано 115(116) праформ, умовно приурочених до праслов'янського періоду), хоча, за твердженням О.М. Трубочова, тут цілком можливі пропуски [9:5, 6]. Наближений до повноти склад слов'янських двочленних імен з відповідним коментарем найближчим часом збирається опублікувати К. Римут [18:5].

Одним із джерел фактичного матеріалу, на основі якого можна частково заповнити вже існуючі лакуни, є «Новгородские писцовые книги» - оригінальна пам'ятка писемності XV-XVI ст. Наскільки нам відомо, єдина спроба реконструкції давнослов'янської антропонімії на основі географічних найменувань «Новгородских писцовых книг» належить І.В. Єфіменко. Дослідниця відновила 13 антрополексем: Всевидь, Братогость, Чадогость, Щитогость, Витоньгъ, Гостеньгъ, Милоньгъ, Радоньгъ, Дорогобудь, Житобудь, Любобудь, Милобудь, Чернобудь [2: 287-292]. На наш погляд, цю процедуру можна продовжити. Нижче подається ряд праслов'янських особових імен, утворених шляхом основоскладання. Вони збереглися в переважній більшості у складі топонімів історичної Новгородщини, в структурі яких наявний індивідуально-посесивний суфікс -j-.

***Čabŏdъ**: ойконім Чабудь [6:VI, 962].

***Čagostъ**: ойконім Чагоща [6:V, 307]. Сюди ж блр. Чагошчы [10:5, 381] — мікротопонім, топоніми Čagošće - в Словенії, Čagošta - в Боснії і Герцеговині [15: 115]. Пор. ще болгарське особове ім'я Чагост, XI ст. [4: 241]. Наведений фактичний матеріал може розцінюватися як доповнення до реконструйованого *čagostъ у [14:4, 10].

***Čaněgъ**: ойконім Чанежъ [6: њIV, 119]. Пор. ще назву с.Чаниж на Львівщині, а також мікротопонім Ченіж (с.Кречів Іванцівськ. р-ну Волинськ. обл. [12:1, 571] < *Чаніж.

***Divogostъ**: ойконім Дивогоща [6: II, 38].

***Dorgožitъ**: мікротопонім Дорогажить [6: VI, 352].

***Gojmyslъ**: ойконім Гомысль [6:1, 343].

***Gojnlěgъ**: ойконім Гонежи [6: V, 420]. Сюди ж назва поселення Гонеж у колишній Петербурзькій губ. [21:II, 426].

***Gojъslavъ**: ойконім Гославль [6: II, 561]. Пор. ще серб. Гојслав [1: 65], болг. Гоислав, XIII ст. [4:66], пол. Goślaw [20:102], чеськ. Hoj(i)slav [19: 76], слов'ян, (альпійськ.) Goizlau, XII ст. [16: 207].

***Gostil'ubъ**: ойконім Гостелюбль [6: VI, 189]. Сюди ж бол. Гости-люб, XIII ст. [4: 68], пол. *Goś(ci)lub [17: 87].

***Hotěmirъ**: ойконім Хотѣмирицы [6: I, 42]. Сюди ж слов'яни (альпійськ.) Chotemir, IX ст. [16: 205]. Як доповнення до відповідної статті, поданої В.М. Топоровим [8: 34].

***Хотънѣгъ** (?): ойконім Хотнѣжъ [6: III, 773]. Пор. також найменування населеного пункту Хотнежа (Малая, Большая) в колишній Петербурзькій губ. [21: IX, 531].

***Хотобѣдъ**: ойконім Хотобужи [6: V, 514]. Реконструкція з поєднувальним голосним -о- як паралель до *хотибѣдъ [14: 8, 84-85] чи *Хотѣбѣдъ, пор. пол. *Chociebąd [17:74]. Ймовірний вплив з боку структур на зразок *L'ubomilъ.

***Хотовидъ**: ойконім Хотовижи [6: III, 107]. Сюди ж назви поселень укр. Фотовиж (Сумська обл.), блр. Хотовиж - у колишній Могильовській губ. [21: IX, 532]. Як імовірна паралель з поєднувальним -о- до структур *Хотивидъ (пор. ойконім Фотивиж у колишній Орловській губ. [21: IX, 428] чи *Хотѣвидъ.

***L'ubojědъ**: ойконім Любоежа [6: V, 296]. Пор. також поселення Любоежа в колишніх Псковській Новгородській губ. [21: V, 290].

***L'uboněgъ**: ойконім Любонѣга [6: V, 169]. Пор. ще найменування поселення Любонез у колишній Псковській губ. [21: V, 291].

***L'uboradъ**: ойконім Любоража [6: V, 491]. Реконструкція підтримується серб. Лъуборад [1: 123], болг. Люборад, XIV ст. [4: 143] - як доповнення до відповідної статті з [14: 15, 178].

***L'ubovidъ**: лімномім Любовижа [6: V, 481]. Глибина реконструкції захищається наявністю болг. Любовид, XI ст. [4: 143], пол. *Lubowid [17: 93].

***L'udъžerъ** (?): ойконім Люджерицы [6: III, 822]. Як структурний різновид реконструйованих *L'udižerъ/*L'udožerъ [14: 15, 193]. Стосовно поєднувального голосного пор. псл. *L'udъmilъ [14: 15, 200], *L'udъněgъ [13: 158].

***Mirogostъ**: мікротопонім Мирогоща [6: VI, 494]. Пор. ще ойконіми ст.-укр. *Мирогощъ, XV ст. [7: I, 595] - сучасне с. Мирогоща на Ровенщині, блр. Мирогощъ-у колишній Могильовській губ. [21: V, 571].

***Mirojědъ**: ойконім Мирѣжа [6: VI, 8]. Пор. також поселення Мироеды на Псковщині [21: V, 571].

***Nedomyslъ**: ойконім Недомысль [6: III, 35]. Укажемо також на

поселення Недомысли - в колишній Новгородській губ., зафіксоване в іншому джерелі [21: VI, 118]. Як доповнення до [14: 24, 121].

***Nenajěďь**: ойконім Ненадь [6: I, 624]. Пор. ще назву поселення Ненаедова - в колишній Тверській губ. [21: VI, 138]. Як доповнення до відповідної статті в [14: 24, 169], де ономастичний матеріал відсутній.

***Radoměрь**: ойконім Радомерь [6: I, 662]. Сюди ж слвн. Radomerje [15:365]. Як паралель до *Radomigь, пор. болг. *Радомир [3: 149], серб. Радомир [1: 167], пол. Radomir [17: 106]. Див. ще [8: 50].

***Sědiměрь**: лімнонім Сядимерь [6: V, 53].

***Terbovidь**: ойконім Теребовижа [6: V, 115].

***Uneměрь**: ойконіми Унемерь, Вунемера [6: V, 353; 6: V, 125]. Як паралель до *Unemigь, відновленого В.М. Топоровим [8: 58-59].

***Utrogostь**: ойконіми Утрогошъ [6: IV, 57], Вутрогоща [6: V, 4].

***Vidogostь**: ойконім Видогоща [6: II, 552]. Пор. також особове ім'я лужицьк. Widogosti [19: 91].

***Vitogostь**: ойконім Витогошъ [6: IV, 37]. Пор. ще полаб. *Vitgost [19:91].

***Vojьgostь**: гідронім Вогоща [6: IV]. Вкажемо також на д.-рус. особове ім'я Воигость [5: 28].

***Vojьměрь**: ойконім Воимеричи [6: VI, 853]. Сюди ж поселення Воймерово/Воймирово - в колишній Калузькій губ. [21: II, 139]. Пор. серб. Воимбрь [5: 45] - особове ім'я. Реконструкція з другим компонентом – мєть може розглядатися як паралель до *Vojьměрь, пор., наприклад, рос. *Воймир < ойконіма Воймирово в колишній Тверській губ. [21: II, 139], болг. Воймир [4: 54], серб. Војмир [1: 57], пол. Wojmir [17: 125], чеськ. Vojmír [19: 92]. Див. ще [8: 60].

***Vojьslavь**: ойконім Воиславле [6: III, 847]. Для порівняння можна залучити назву поселення Voislavci в Македонії [15: 466]. Глибина реконструкції забезпечується наявністю д.-рус. Воиславъ Добриничь, 1220 р. [12: 146], болг. Воислав, XIII ст. [4: 54], серб. Воислав [1: 56], пол. Wojślaw [17: 125], чеськ. Vojslav [19: 92].

***Žiroboďь**: ойконім Жиробудь [6: III, 226].

Реконструктивні пошуки в запропонованому напрямі можна продовжити.

1. Грковић М. Речник личних имена код Срба. - Београд, 1977.
2. Сфіменко І.В. До слов'янської відантропонімної топонімії (на матеріалі «Новгородських писцевих книг») // Пам'ятки писемності східнослов'янськими мовами XI-XVIII ст.: М-ли наук, конференції, пам'яті Л. П. Жуковської.-К., 1995.-Вип. 2.
3. Заимов Й. Български географски имена с -jь. - София, 1973.
4. Заимов Й. Български именник. - София, 1988.
5. Морошкин М. Славянский именовослов. - Спб., 1867.
6. Новгородские писцовые книги, изд. Археографическою комиссиею. — Спб., 1859-1910.-Т. 1-6 и указатель.
7. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. / Ред. Л. Л. Гумецька, І. М. Кер-ницький. - К., 1977-1978. - Т. I-II.

8. Топоров В. Н. Пра斯拉вянская культура в зеркале собственных имен (элемент *mir-) // XI Международный съезд славистов: История, культура, этнография и фольклор славянских народов. Докл. российской делегации. - М., 1993.
9. Трубачев О. Н. Пра斯拉вянская ономастика в Этимологическом словаре славянских языков: Вып. 1-13//Этимология 1985. -М., 1988.
10. Тураўскі слоўнік / Рэд. А.А. Крывіцкі. - Мінск, 1982-1987. - Т. 1-5.
11. Тупиков Н. М. Словарь древнерусских личных собственных имен // Записки Отделения рус. и славян, археологии Импер. русского Археолог. общества, 1903. - Т. 6.
12. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся (красназничий словник від найдавніших часів до 1914 р.). - Вінніпег, 1984-1986. - Т. I-II.
13. Шульгач В.П. Праслов'янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції). - К., 1998.
14. Этимологический словарь славянских языков: Праслав. Лекс. фонд / Под ред. О.Н. Трубачева. - М., 1974-1999. - Вып. 1-25.
15. Imenik mesta. Pragled svih mesta i opština, narodnih odbora srezova i pošta u Jugoslaviji. - Beograd, 1956.
16. Kronsteiner O. Die alpenlawischen Personennamen. - Wien, 1981.
17. Malec T. Budowa morfologiczna staropolskich złożonych imion osobowych. - Warszawa, 1971.
18. Rymut K. Zasób leksemów w prasłowiańskich imionach złożonych // Onomastica, 1993. - Roc. 38.
19. Svoboda J. Staročeská osobní jména a naše příjmení. - Praha, 1964.
20. Taszycki W. Rozprawy i studia polonistyczne. I: Onomastyka. —Wrocław- Kraków, 1958.
21. Russisches geographisches Namenbuch / Begr. von M. Vasmer. — Wiesbaden, 1962-1980.-Bd 1-X.